

1913–1914 dějiny umění

1867 5. 11. narozen ve Třebějicích.

Od 1886 studium na malířské Akademii ve Vídni.

Od 1888 studium dějin umění a estetiky u profesora Otakara Hostinského v Praze na Karlo-Ferdinandově universitě.

1894 obhazuje doktorát z filosofie.

1895 stává se spolupracovníkem Ottova naučného slovníku.

1897 jmenován asistentem v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze.

1899 začíná přednášet v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze.

1904–1908 rediguje časopis Dílo.

1908 stává se přispěvatelem Národní politiky jako výtvarný kritik.

1913–1914 vyučuje dějiny umění na Uměleckoprůmyslové škole v Praze.

1915–1933 je ředitelem Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

1947 27. 1. umírá.

František Xaver Jiřík byl historik umění, kritik, publicista, muzejní pracovník a organizátor. Ve své odborné práci měl blízko ke generačním druhům Karlu Chytilovi (práce v Uměleckoprůmyslovém muzeu), K. B. Mádlovi (zájem o české umění 19. století) a podobně jako F. X. Harlas, Mádl nebo Otakar Hostinský se i Jiřík pokusil koncipovat první souhrnné dějinné pohledy na novodobé české umění. Stejně jako oni se také Jiřík musel vyrovnávat s nástupem modernismu. Kladné hodnocení si za svůj přístup Jiřík vysloužil od F. X. Šaldy, který v Jiříkově spisku *Obraz jako dílo umělecké a technické* shledal moderní vnímavost pro vlastní záhady estetické a dobře utříděný přehled směrů a hnutí v malířství.

Oceňuje se především Jiříkovo prvenství v zájmu o dosud nezpracovanou nebo opomíjenou látku (Josef Navrátil, Mánesovo příležitostné a dekorativní umění atd.), první studie věnované historii a technologii českých uměleckých textilií, zásluhy o rozšiřování sbírek skla v Uměleckoprůmyslovém muzeu nebo první studie z českého malířství 19. století.

Zpočátku ve svém metodologickém přístupu reprezentuje Jiřík výraznou opozici vůči pozitivismu, který nastupuje v polovině devadesátých let s českou modernou. Připojuje se k socio-psychologickým teoriím umění, které se pokoušely proti determinantám rasy,

prostředí a doby (viz Hyppolite Taine) postavit organizující sílu lidského individua. Tyto myšlenky u nás na přelomu století zastával F. V. Krejčí nebo F. X. Šalda. Sám Jiřík prohlašuje: *„Vždy, kdykoliv něco nového povstává, vždy když nové, velké periody umělecké se otevírají a zorný úhel umělců se rozšiřuje, vidíme, že děje se tak jen zásluhou velkých génů [...] energických individualit, které [...] mají též dosti odvahy a síly a dosti schopností, aby k sumě té něco nového, něco svého přidaly.“* V Jiříkově pojetí vývoje se vyskytuje do důsledku dovedená burckhardtovská myšlenka uměleckých konstant, které se nějakým způsobem zákonitě opakují. Ve vývoji malířství považuje za tyto konstanty lineárnost a malířskost (Ingres a Delacroix): *„Ingres měl svou uměleckou individualitu a založil proto školu, která položila důraz na linii [...] takový vývoj má svůj význam, poněvadž vzbuzuje reakci, jež proti klidu a linii staví vášeň a barvu. To učinil Delacroix.“* Reakci vyjadřuje Jiřík jako duchovní explozi, která vzniká z psychologické nutnosti a souhrn těchto explozí vytváří dějiny. Díky pojetí dějin umění jako obrovského duchovního celku, v němž se mohou reaktivovat historické fenomény a reakcí vytvářet nové, Jiřík jako jeden z mála českých vyškolených historiků umění počátku 20. století pochopil expresionismus, kubismus a český kuboexpresionismus. Žádný směr či styl nemůže být podle Jiříka definitivní a důležité slovo má vždy především mladá generace. Nové umění se podle Jiříka odvrací od tradice racionalistické renesance a chce tvořit zase ze sebe, nahradit objektivní naturalismus subjektivním optickým dojmem. Jedině osamostatněním a nezávislostí umělecké výtvarné formy na přírodě nabude výtvarné umění skutečného významu. Za nezbytnou součást každého skutečného výtvarného umění považuje Jiřík zejména dekorativnost. I proto se později přiklání především ke studiu v oblasti užitého umění.

Od roku 1897 působil Jiřík jako asistent v Uměleckoprůmyslovém muzeu (s Karlem Chytilém uspořádal soupis předmětů z Lannovy sbírky) a roku 1915 nastoupil na místo ředitele po F. A. Borovském. Jeho asistentem byl Jaromír Pečírka a adjunktem muzea Zdeněk Wirth. Jeho zásluhou muzeum získalo sbírku skla od Gustava Pazaurka.

V Uměleckoprůmyslovém muzeu také přednášel (od roku 1899) a některá témata zpracoval vůbec poprvé: 1903 Moderní interiér, 1904 O moderních směrech ve zlatnictví, 1909 Malířství dekorativní, 1911 O látkách potisknutých.

Na Uměleckoprůmyslové škole působil v akademickém roce 1913/1914, kdy zde vyučoval dějiny umění.

Jiřík publikoval v *Květech* (1895–1901), *Rozhledech* (1895–1899), *Národní politice* (1908–1911), *Zprávách kuratoria UPM* atd.

Tereza Jindrová, seminární práce, VŠUP 2011

Bibliografie:

F. X. Jiřík, Inaugurační přednáška O studiu dějin umění na pražské Akademii, in: *Dílo* 1905–1907, s. 177.

F. X. Jiřík, Japonismus a jeho vliv na vývoj umění evropského, in: *Květy*, 1900/I, s. 63.

F. X. Jiřík, J. Ruskin a jeho umělecká teorie, in: *Dílo*, 1905, s. 3.

F. X. Jiřík, Umělecká teorie na prahu XIX. století, in: *Květy* 1897, II, s. 30.

F. X. Jiřík, Dva principy dekorace moderního bytu, in: *Květy*, 1896.

F. X. Jiřík, Z uměleckého průmyslu, in: *Rozhledy*, 1897.

Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995.

Rudolf Chadraba (ed.), *Kapitoly z českého dějepisu umění I.*, Praha 1987.

F. X. Harlas, František Xaver Jiřík, in: *Ročenka kruhu pro pěstování DU*, 1926–1927, s. 6.

F. X. JIŘÍK

P O R C U L Á N

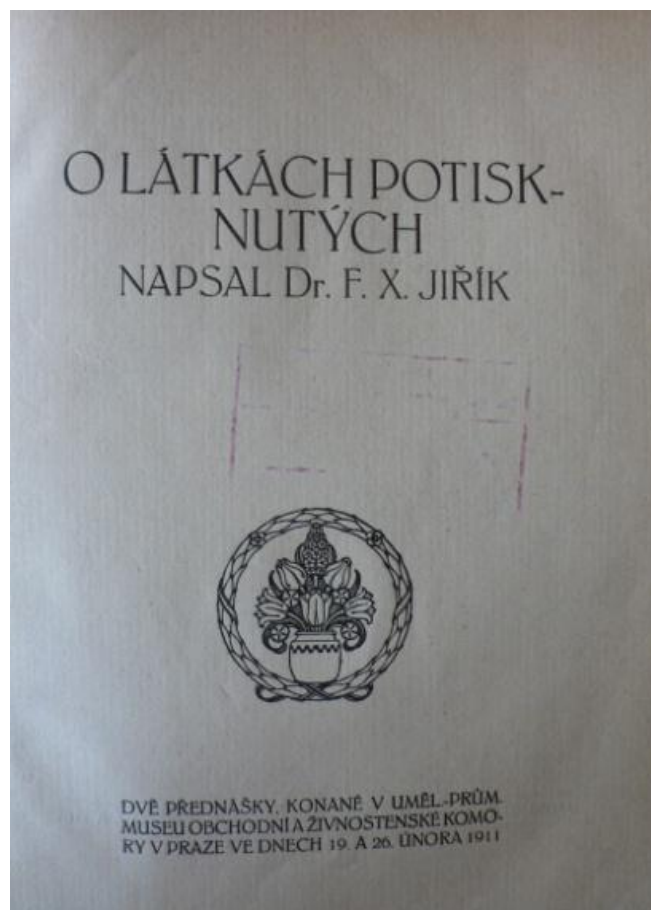

PRŮVODCE SBÍRKOU PORCULÁNU
UMĚLECKO-PRŮMYSLOVÉHO MUSEA
OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY
V PRAZE

SE 119 REPRODUKCEMI
PŘEDMĚTŮ Z MUSEJNÍ SBÍRKY
A STABULKAMI ZNAČEK

J. ŠTENC, PRAHA, 1925

F. X. Jiřík, *Porculán*, Nakladatelství J. Štenc, Praha 1925. Foto: autor.

F. X. Jiřík, O látkách potisknutých, Praha 1912. Foto: autor.